

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Recenzió

Fenyvesi Csaba - Herke Csongor - Tremmel Flórián (szerk.): Kriminalisztika című szakkönyvéről

Szerző:

Dr. Kovács Gyula

Budapest, 2022. június 30.

A minap a Ludovika Egyetemi Kiadó honlapján¹ szörföztem, amikor ráakadtam Fenyvesi Csaba - Herke Csongor - Tremmel Flórián nevével fémjelzett *Kriminalisztika* című szakkönyvre. A kötet olyannyira újdonság volt, hogy nyomtatott formában még nem létezett, és a mai napig csak online kiadványként vásárolható meg.

A krimináltechnikai és a krimináltaktikai ismereteket magában foglaló nagyívű művet - mint általában minden érdekes kriminalisztikai kiadványt - kitörő örömmel fogadtam. A szakkönyvet itt és most jobbra csak a rendszer (vagy a felépítés) alapján ismertetem, valamint bemutatom a szerzői-szerkesztői gárdát. Azt gondolom, egy ekkora terjedelmű anyagnál ez sem kis teljesítmény.

Kritikai észrevételeim ellenére, amelyek megfogalmazásakor csak és kizárólag a jobbítás szándéka vezérelt, bátran ajánlom e művet azoknak, akiknek a szerzők és a szerkesztők szánták: gyakorló jogalkalmazóknak, a büntetőügyekben eljáró hatóságok tagjainak, büntető ügyszakos ügyvédeknek, büntetés-végrehajtási alkalmazottaknak, egyetemi hallgatóknak, oktatóknak és kutatóknak, valamint minden kedves érdeklődőnek.

I. Kezdjük a legelején

Fenyvesi Csaba a szakkönyv 'főszerkesztői' előszavában írja: „Joghallgatók számára 1965-ben készült hazánkban először kriminalisztikajegyzet, a pécsi professor, egyben nemzetközi hírnevű írásszakértő Vargha László szerkesztésében”². Az A5 méretű, 444 oldal terjedelmű Vargha-féle egységes egyetemi jegyzet³ 1997-ig huszonegy kiadást ért meg (akkor jelent meg utoljára a Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában).⁴

A 'főszerkesztő' úr állítását nem vitatom, de az előszóban elhangzottakhoz két észrevételt szeretnék fűzni:

1. Magyarországon az első kriminalisztikai szakkönyvet/tankönyvet Endrődy Géza⁵ adta ki 1897-ben, *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*⁶ címmel, amelyet - a *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*⁷ 1998-as megjelenéséig - számos kriminalisztikai témájú kiváló mű követett. Elég, ha csupán Nemes Sándor *Gyakorlati nyomozás*;⁸ a Garamvölgyi-féle 1961-es *Kriminalisztika*;⁹ az Illár Sándor által szerkesztette 1983-as *Krimináltaktika* és az 1984-es *Krimináltechnika*¹⁰ című, mérföldkönek számító alapműveket említsem (ez utóbbi kötetben a 6-7. fejezetet Vargha László írta). Nem maradhat ki a felsorolásból a

¹ Forrás: <https://www.ludovika.hu/kiado/> (2022.06.29.).

² FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.): *Kriminalisztika*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. 23. o.

³ VARGHA László (szerk.): *Kriminalisztika*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1965.

⁴ Forrás: https://nektar2.oszk.hu/LVbin/LibriVision/lv_view_records.html (2022.06.17.).

⁵ Kisendrődi Endrődy Géza (1851-1900): honvédtiszt, közszolga, csendőrtiszt, illetve Losonc, majd Gyula rendőrkapitánya; író, szakíró, újságíró és 'lapcsindló'. Pályaképe *A bűnügyi nyomozás kézikönyve* harmadik kiadásában olvasható. ENDRŐDY Géza - KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2018. 278-286. o.

⁶ ENDRŐDY Géza: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, Kármán-féle Könyvnyomda, 1897.

⁷ TREMMEL Flórián - FENYVESI Csaba: *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1998.

⁸ NEMES Sándor: *Gyakorlati nyomozás*. Budapest, Griff Kiadó, 1944.

⁹ GARAMVÖLGYI Vilmos (főszerk.): *Kriminalisztika. Általános rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, 1961.

¹⁰ ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltaktika* (Kriminalisztika 2. kötet). Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1983; *Krimináltechnika* (Kriminalisztika 1. kötet). Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1984.

rendszerátalakítás utáni 1991-es *Korszerű bűnüldözés*¹¹ sem, amelyet az Országos Rendőr-főkapitányság adott ki, és épp ezért - sajnos - kereskedelmi forgalomba nem került. A tisztán kriminálmethodikai szakkönyvekkel itt és most nem példázom, habár a Rudas György és Deák József főszerkesztésében 1973-ban megjelent háromkötetes *Kriminalisztika* különös rész¹² (a harmadik kötet szigorúan titkos minőségű volt) - pestiesen szólva - megérne egy misét: rendőr- és jogásznemzedékek 'nőttek fel' rajta.

2. Anélkül, hogy elvitátnám néhai Vargha László jogászprofesszor és kriminalista érdemeit, muszáj megjegyeznem, miszerint a második világháború és a rendszerátalakítás közti időszakban a tudományegyetemek állam- és jogtudományi karain folyó kriminálisztikai (alap)képzés nem indokolta egy ilyen nagyívű egyetemi jegyzet kiadását. Nem véletlen, hogy az egyébként kiváló művet jobbára 'csak' a nyomozó és a vádhatóság tagjai, valamint a büntető ügyszakos bírák forgatták előszeretettel. Megjegyzendő továbbá, hogy a kriminálisztika oktatása terén az állam- és jogtudományi (vagy jog- és államtudományi) karokon ma sem rózsás a helyzet, ámbátor a szakjogász szakirányú továbbképzések bevezetése (pl. kriminálisztikai vagy bűnügyi szakjogász), ha nem is oldotta meg, de jelentősen enyhítette a problémát.

Térjünk vissza az előszóhoz. A második bekezdés első és második mondata szerint: „2020-ban a tankönyvjegyzők felismerték, hogy az elmúlt évtizedekben bekövetkezett tudományos fejlődés jelentős kihatással volt a nyomozással összefüggő eszközökre és módszerekre, [ezért] kívánatosá vált egy széles spektrumú, friss szellemű nyomozási útmutató, egy modern tudományelméleti összefoglaló [...] a krimináltechnika és a krimináltaktika körében”¹³. Való igaz: a *Kriminalisztika* tankönyv és atlasz második, javított és bővített kiadása 2005-ben látott napvilágot,¹⁴ de azt erősen kétlem, hogy 2020-ig nem jelent meg a könyvpiacra „egy széles spektrumú, friss szellemű nyomozási útmutató, egy modern tudományelméleti összefoglaló”¹⁵, krimináltechnika és krimináltaktika témakörben. Csak tallózva: 2004-ben a Bócz-féle kétkötetes *Kriminalisztika* (krimináltechnika és krimináltaktika egyben);¹⁶ 2004-ben és 2005-ben Lakatos János (szerk.): *Krimináltaktika I-II. kötet*;¹⁷ 2007-ben Bíró Gyula: *Kriminalisztika* (krimináltechnika, krimináltaktika és kriminálmethodika);¹⁸ 2015-ben Tóth Éva - Belovics Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I-II. kötet* (krimináltechnika, krimináltaktika és kriminálmethodika - ez a kiadvány rendszeresen 'elmegy a szakértői irányba');¹⁹ 2019-ben Balláné Füstzer Erzsébet: *Krimináltechnika*²⁰ (a felsorolt művek csak a jéghegy csúcsát képezik). Végül, de nem utolsósorban, ugyancsak 2019-ben látott napvilágot Boda József főszerkesztésében a

¹¹ DÉRI Pál - BUDAI Attila: *Korszerű bűnüldözés*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 1991.

¹² RUDAS György (főszerk.): *Kriminalisztika. Különös rész I-II. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973; DEÁK József (főszerk.): *Kriminalisztika. Különös rész III. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973.

¹³ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 23. o.

¹⁴ TREMMEL - FENYVESI - HERKE: *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005.

¹⁵ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. ugyanott.

¹⁶ BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1-2. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004.

¹⁷ LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika I. kötet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004; *Krimináltaktika II. kötet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005.

¹⁸ BÍRÓ Gyula: *Kriminalisztika*. Harmadik, átdolgozott kiadás. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar - Lícium-Art Könyvkiadó Kft., 2007.

¹⁹ TÓTH Éva - BELOVICS Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I-II. kötet*. Budapest, Pázmány Press - Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara, 2015.

²⁰ BALLÁNÉ FÜSZTER ERZSÉBET: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

Az előszóban olvashatunk arról is, hogy a kriminálmetodikai művek - a krimináltechnikához és a krimináltaktikához képest - „külön gondozást igényelnek, és más célközösséget szolgálnak”²². Ez utóbbi állítással nem értek egyet: a célközösség ugyanis azonos, kiváltképpen, ha a gyakorlati nyomozás szempontjából vizsgáljuk meg a kérdést. A bűncselekmény nyomozása során az eljáró hatóság komplex módon használja a krimináltechnikai eszközöket, illetve alkalmazza a krimináltaktikai és a kriminálmetodikai módszereket. Így van ez még akkor is, ha a technika és a taktika a kriminalisztika általános, míg a metodika a kriminalisztika különös részéhez tartozik. Nagyon leegyszerűsítve „a kriminálmetodika tudományosan megalapozott elveket, ajánlásokat és módszereket dolgoz ki az egyes bűncselekmények eredményes nyomozása (felderítése és vizsgálata), valamint megelőzése érdekében”²³, de nem független a technikától és a taktikától, sőt, a büntető anyagi és alaki jogtól sem (a kriminalisztika lényegében a büntetőeljárás-jogra van felfűzve). Ha úgy tetszik, a kriminálmetodikában kumulálódnak a büntető anyagi és alaki jogi, valamint a technikai és a taktikai ismeretek. A célközösség tehát ezért (is) azonos.

Amennyiben a teljesség igényével próbálunk egy meghatározást alkotni, akkor „a kriminálmetodika

- a kriminalisztika különös része, az egyes bűncselekmények nyomozásának tudománya;
- ajánlásainak és módszereinek kidolgozásakor messzemenőig támaszkodik a Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárás törvény, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseire, a szakkriminológia megállapításaira, továbbá a krimináltechnikai és krimináltaktikai eszközökre, illetve módszerekre;
- ajánlásávaival a krimináltechnikai eszközöket és a krimináltaktikai módszereket mintegy 'részabja' az adott (vagyis a 'nyomozott') bűncselekményre vagy bűncselekményekre.

Nem mellékesen jegyzem meg, miszerint a krimináltechnikai eszközök használatára és a krimináltaktikai módszerek alkalmazására irányadó szempontok nem csupán ajánlások formájában jelennek meg, számos jogszabály és közjogi szervezetszabályozó eszköz foglalkozik ezekkel a kérdésekkel.²⁴ Az ilyen normák címzettjei (pl. a nyomozó hatóság tagjai) számára az abban foglaltak betartása kötelező.”²⁵

²¹ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

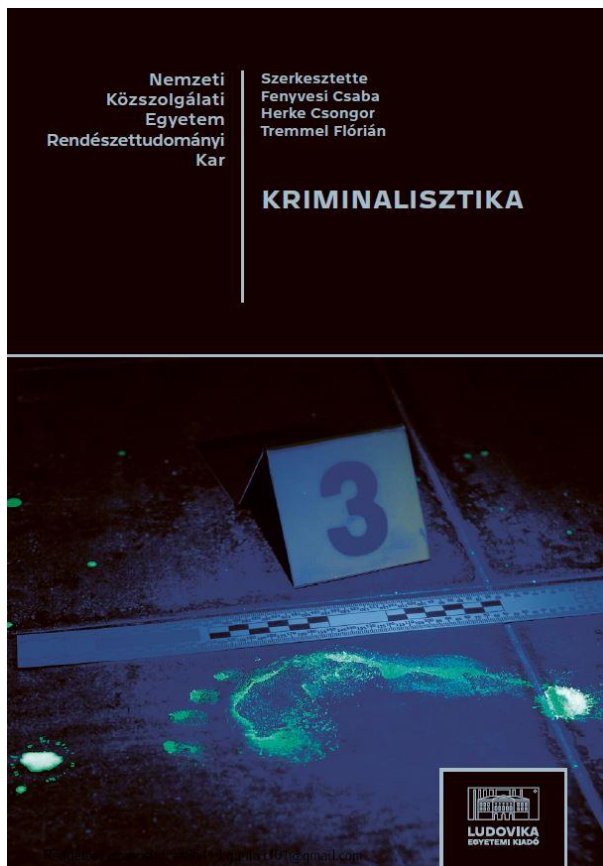
²² FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 23. o.

²³ KOVÁCS Gyula: A kriminálmetodika rendszere, felépítése. In: Rixer Ádám (főszerk.): *Glossa Iuridica* 2021/4. 151. o.

²⁴ Például a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól; 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről; 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás a forrányomos tevékenység egységes végrehajtásáról; 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról.

²⁵ KOVÁCS i. m. 151-152. oldal.

Az előszóból megtudhatjuk azt is, hogy a szerkesztők „a szerzők körét kibővítették azokkal, akik az

elmúlt években, évtizedben egy-egy témakörben maradandót, tudományos értéket hoztak létre”²⁶. Itt azonban álljunk meg egy röpké gondolat erejéig. Anélkül, hogy kétségbe vonnám a szerzők kvalitásait, szeretném jelezni, miszerint az Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Könyvtár és Információs Központ által működtetett Magyar Tudományos Művek Tárának (MTMT) adatbázisában a könyv huszonöt szerzőjéből kettő nem szerepel; kettőnek tíznél kevesebb publikációját tartják ott nyilván; nyolcnak pedig száz fölötti publikációja van. A ’csúcstartó’ háromszázkilencvenhét bejegyzéssel Fenyvesi Csaba (itt is szívből gratulálok neki).²⁷ A szerzőkről később még szót ejtek.

Az előszó harmadik bekezdése lényegében egy minirezümét tartalmaz. A harmadik mondatban olvasható, hogy a krimináltechnikai fejezetek csoportja - a szerkesztők és/vagy szerzők felfogása szerint - „objektivitása és egyre erőteljesebbé váló, dinamikus fejlődő szerepe miatt prioritást élvez a harmadik fő részben megfogalmazott [...] krimináltaktikai módszerekkel szemben”²⁸. Ezt az állítást ugyancsak vitatom.

Az előszó harmadik bekezdése lényegében egy minirezümét tartalmaz. A harmadik mondatban olvasható, hogy a krimináltechnikai fejezetek csoportja - a szerkesztők és/vagy szerzők

Az kétségtelen, hogy különösen az élettelen és az élő természettudományok, a humán- és társadalomtudományok²⁹ rohamos fejlődésének eredményeképpen a krimináltechnika - ezen belül a tárgyi bizonyítási eszközök - nyomozásban betöltött szerepe felértékelődött. Ez azonban korántsem jelenti azt, miszerint a krimináltechnika elsőbbséget élvez a „több szubjektív elemet tartalmazó [...] krimináltaktikai módszerekkel szemben”³⁰. Egyfelől a bűncselekmény nyomozásakor a büntetőügyekben eljáró hatóság összetett módon használja a krimináltechnikai eszközöket, illetve alkalmazza a krimináltaktikai és a kriminálmotodikai módszereket (erre korábban már kitértem); másfelől - némi túlzással - a tárgyi bizonyítási eszköz³¹ önmagában sokszor csak orientálja, másképpen fogalmazva: ’irányba állítja’ a nyomozó hatóságot. Leegyszerűsítve: ha egy emberölés (Btk.³² 160. §)

²⁶ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. ugyanott.

²⁷ Forrás: <https://m2.mtmt.hu/gui2/> (2022.06.19.).

²⁸ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 23. o.

²⁹ Lásd az MTA Doktori Tanácsának Tudományági nomenklatúráját: <https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809> (2022.06.20.).

³⁰ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. ugyanott.

³¹ A büntetőeljárásról szóló 1997. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 165. § e) pontja, 204. § (1) bekezdése; Korm. rendelet 46. §.

³² A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.).

helyszíni szemlélén³³ a bűnügyi technikus az elkövetés eszközéről olyan ujjnyomot rögzít, amely szerepel a daktiloszkópiai nyilvántartásban³⁴, az - egyéb adat(ok) hiányában - csak azt bizonyíthatja, hogy az ujjnyom 'gazdája' az inkriminált eszközt (valamikor) csupasz kézzel megfogta. Tehát a nyomozás során, a helyszínen, az elkövetés eszközéről rögzített ujjnyomot, illetve annak 'tulajdonosát' még 'össze kellene kötni' az áldozattal és a bűncselekménnyel (vagyis, választ kell adni az összes kriminalisztikai alap-, és a 'menet közben' felmerülő kiegészítő kérdésekre)...

II. A szakkönyv szerkezeti felépítése

A 624 oldal terjedelmű kötet három római számmal jelzett részből, és a részeken belül összesen huszonöt arab számozású fejezetből áll. A fejezetek címekre, a címek - néhány kivétellel - alcímekre tagozódnak. A tartalomjegyzék négy szintű, római és arab számmal vegyes decimális rendszerű. Az első rész kettő, a második tizenkettő, a harmadik pedig tizenegy fejezetet tartalmaz.

Az első részt megelőzi a kötet szerzőinek a felsorolása, a rövidítések jegyzéke és az előszó. A kötet végén (a 25. fejezetet követően) a magyar nyelvű alaplíművek, az idegen nyelvű alaplíművek, a név- és tárgymutató, valamint az angol nyelvű tartalomjegyzék olvasható. Az egyes fejezetek végén külön-külön szerepel a felhasznált és az ajánlott irodalom, ami - megítélésem szerint - indokolatlanul megnöveli a mű terjedelmét, feleslegesen duplikálja vagy többszörözi a hivatkozásokat. A felhasznált irodalmat - a lábjegyzetek mellett - célszerűbb lett volna csak a mű végén feltüntetni. A műhöz tartozik egy külön mellékletcsomag, amely 'internetes felhőben' érhető el.

A részek és a fejezetek sorrendben a következők:

I. BEVEZETÉS

1. Kriminalisztikai alapvetések
2. Nyomozás tervezése és szervezése, azonosításelmélet

II. KRIMINÁLTECHNIKA

3. Nyomtan
4. Emberi, állati, tárgyi nyomok
5. Biológiai anyagmaradványok
6. Egyéb maradványok
7. Igazságügyi kézírásvizsgálat
8. Egyéb írásvizsgálatok
9. Igazságügyi lőfegyvertan, tűzszerészet
10. Személyazonosítás, daktiloszkópia
11. Bűnügyi nyilvántartás
12. Sajátos krimináltechnikai eszközök és módszerek
13. A bűnügyi hírszerzés

³³ Be. 207. §, 213. §; Korm. rendelet 72. §.

³⁴ A bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: Bnyt.v.) 2. § c) pontja, 37-51. §.

14. Krimináltechnikai szakértők és szaktanácsadók, Bayes-módszerek

III. KRIMINÁLTAKTIKA

15. A szemle
16. Bűnügyi adatgyűjtés, profilalkotás
17. Kihallgatás (poligráf)
18. Terhelt, tanú, sértett kihallgatása
19. Szembesítés
20. Helyszíni kihallgatás
21. Felismerésre bemutatás
22. Bizonyítási kísérlet
23. Kényszerintézkedések taktikája
24. Nemzetközi bűnüldözés
25. Összefoglalás helyett

III. A szerkezeti felépítéssel kapcsolatos további észrevételek

A bevezető első rész két fejezetet tartalmaz: 1. *Kriminalisztikai alapvetések*; 2. *Nyomozás tervezése és szervezése, azonosításmélelet* címmel. Megítélésem szerint, a nyomozás tervezése, szervezése (és ellenőrzése), valamint a verziókkal végzett munka kifejezetten a krimináltaktikához, és nem pedig a kriminalisztikai alapvetésekhez tartozik. Ennek egyik ékes bizonyítéka, hogy a szakirodalom hosszú évtizedek óta következetesen a krimináltaktika témakörben tárgyalja³⁵, a másik 'bizonyíték' értelemszerűen a krimináltaktika meghatározásából ered.³⁶

A *krimináltechnikáról* szóló második rész 4. fejezete az *emberi, az állati és a tárgyi nyomokkal* foglalkozik. E fejezet 4.10. címe a *járművek nyomaival és a közlekedési balesetek vizsgálatával*, vagyis lényegében a közlekedési bűncselekmények (Btk. XXII. fejezet) nyomozásával ismerteti meg az olvasót (az úgynevezett személyi sérüléssel közlekedési balesetek zöme ugyanis bűncselekménynek minősül). A közlekedési bűncselekmények nyomozása (felderítése és vizsgálata) viszont a kriminálmetodikához tartozik.³⁷ Ez annak ellenére igaz, hogy mivel a közlekedési bűncselekmények nyomozásakor a bizonyítandó tények megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, ezért szakértőt/szakértőket kell alkalmazni [Be. 188. § (1) bekezdése]. A szakértők kirendelésétől azonban ez az ügycsoport még *'nem lesz krimináltechnika'*. Ugyanez vonatkozik a 9. fejezet (*Igazságügyi löfegyvertan, tűzszerezés*) 9.11. pontjában foglaltakra: a tűzvizsgálat a tűzesetek nyomozásának részét képezi, és mint ilyen, szintén a kriminálmetodikához tartozik.³⁸ *Nota bene*: a kriminálmetodika a kriminalisztika különös része, az egyes bűncselekmények nyomozásának tudománya.³⁹

³⁵ GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 681-701. o. ILLÁR 1. (szerk.) i. m. 305-336. o. LAKATOS (szerk.) i. m. 31-50. o. BÓCZ 1. (szerk.) i. m. 1049-1075. o.

³⁶ KOVÁCS i. m. 147-150. o.

³⁷ RUDAS II. (főszerk.) i. m. 263-331. o. BÍRÓ i. m. 226-240. o.

³⁸ RUDAS II. (főszerk.) i. m. 333-359.

³⁹ KOVÁCS i. m. 151-152. o.

A 7. fejezet az *igazságügyi kézírásvizsgálatot*, a 8. pedig az *egyéb írásvizsgálatokat* veszi górcső alá. Itt némi terminológiai zavart vélek felfedezni, ugyanis a *grafoanalízis* (grafológia) és a *grafolingvisztika* [szövegnyelvészet (7.7.)] nem tartozik a klasszikus igazságügyi kézírásvizsgálathoz; az *okmányok kriminalisztikai vizsgálata* (8.2.) és az *okmányok hamisítás elleni védelme* (8.3.) viszont nem vonható az *egyéb írásvizsgálatok* (8.) körébe, mert a krimináltechnikán belül külön kategóriát képez: *kriminalisztikai okmányvizsgálat*.⁴⁰

A 10. fejezet *személyazonosítás és daktiloszkópia* címszó alatt, összevonja a *személyazonosítást* (10.1.); a *személyleírást* (10.2.); a *bűnügyi szemfényképet* (10.3.); valamint a *daktiloszkópiát* (10.4.). Az rendben van, hogy az ujj- és tenyéryomat alapján történő személyazonosítás egyfelől a biometrikus alapú személyazonosítási eljárások közé tartozik; másfelől azonban *a daktiloszkópia a krimináltechnika önálló része*.⁴¹ A *személyleírás* viszont *a speciális kriminalisztikai személyazonosítási módszerek egyike*,⁴² amelynek saját irodalma van, és amely készítésének módja ugyancsak *a krimináltechnika külön fejezete*.⁴³ A rend kedvéért, a napjainkban leggyakrabban alkalmazott *biometrikus alapú személyazonosító eljárások* a következők:

- hang- és/vagy beszédazonosítás,
- kézírás alapján történő személyazonosítás,
- járásdinamika vizsgálata,
- ujj- és tenyéryomat alapján történő azonosítás,
- a kéz geometriai vizsgálata,
- a kéz érhálózat-analízise alapján történő személyazonosítás,
- arcfelismerés,
- retinavizsgálaton alapuló személyazonosítás (retinaszkennelés),
- íriszvizsgálat.⁴⁴

A 11. fejezet a *bűnügyi nyilvántartásokkal* foglalkozik. A fejezet alá rendelt öt cím, valamint az azokhoz tartozó alcímek, nem minden esetben követik híven az ott felsorolt nyilvántartásokhoz kapcsolódó törvények és közjogi szervezetszabályozó eszközök felépítését (vagy rendszerét). Megjegyzendő továbbá, hogy a kriminalisztikai szakirodalomban eltérő a megítélése annak, miszerint a bűnügyi nyilvántartások - ideértve a körözési nyilvántartási rendszert is - a krimináltechnikához vagy a krimináltaktikához tartoznak-e.⁴⁵ Említést érdemel az is, hogy amelyik szakkönyvben a bűnügyi nyilvántartások a krimináltechnika részét képezik, ott a körözést - nyilvántartási rendszerként és munkafolyamatként egyaránt - a krimináltaktikánál tárgyalják.⁴⁶

⁴⁰ ILLÁR 1. (szerk.) i. m. 333-361. o. Bócz 1. (szerk.) i. m. 447-500. o. Balláné i. m. 219-243. o.

⁴¹ BÓCZ 1. (szerk.) i. m. 377-407. o. Balláné i. m. 135-170. o.

⁴² BALLÁNÉ i. m. 316-317. o.

⁴³ ILLÁR 1. (szerk.) i. m. 363-384. o. 26/2017. (VIII. 25.) ORFK utasítás az ALFONZ Személyleírási Rendszer bevezetésével és alkalmazásával kapcsolatos feladatokról; ANTI Csaba László (szerk.): *A személyleírás*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2017.

⁴⁴ BALLÁNÉ i. m. 311-315. o.

⁴⁵ Példák arra vonatkozóan, hogy a bűnügyi nyilvántartások a krimináltaktikához tartoznak: GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 556-597. o. BALLÁNÉ i. m. 15-16. o. KOVÁCS i. m. 145-146. o.

⁴⁶ Például: ILLÁR 2. (szerk.) i. m. 275-304. o. BÓCZ 2. (szerk.) i. m. 1077-1118. o. LAKATOS II. i. m. 213-266. o. BÍRÓ i. m. 175-178. o.

A 12. fejezet a *sajátos krimináltechnikai eszközöket és módszereket* ismerteti. Itt ismételtén adódik egy kis szakszókincsbéli probléma, ugyanis a *szagrögzítés és a szagazonosítás* (12.1.) nem csupán a *krimináltechnika egyik legfontosabb területe*⁴⁷, hanem egyben bizonyítási cselekmény [100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) 84. §];⁴⁸ a *csapda* (12.2.) pedig bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött eszköz [Be. 215. § (3) bekezdése, Korm. rendelet 187. § (3) bekezdése], amelynek telepítésére a leplezett eszközök alkalmazása során kerül sor. Ebből eredően inkább a krimináltaktikához, és nem a krimináltechnikához tartozik. Ezt támasztja alá az is, hogy a szakirodalom a csapda telepítésével kapcsolatos ismereteket a krimináltaktikánál - általában az adatgyűjtés témakörén belül - tárgyalja.⁴⁹ A csapda realizálását követően helyszíni szemlét kell tartani, de a csapda felszámolása is helyszíni tevékenység, amelyet a büntetőeljárás jogszabályoknak megfelelően szükséges rögzíteni. A Boda-féle *Rendészettudományi szaklexikon* a csapdát eszköznek, egyben módszernek, illetve eljárásnak vagy intézkedésnek nevesíti⁵⁰ (lehet válogatni). Megjegyzendő, hogy a csapdáról e kötet 12.2. címében és 13.3.3. alcímében egyaránt szó esik.

A 13. fejezet a *bűnügyi hírszerzésről* szól, amely egy az egyben a *krimináltechnika* címet viselő második részben kap helyet, holott ez 'vegytiszván' krimináltaktikai téma; olyannyira az, hogy a Be. az ezzel kapcsolatos ismereteket - leplezett eszközök címszó alatt - a hatodik részben (214-260. §) szabályozza, közvetlenül a hetedik részben szereplő adatszerző tevékenység (260-270. §) előtt.⁵¹ Megkockázatom, vagy inkább nagyon remélem, hogy ez a fejezet csak véletlenül, vagy esetleg szövegszerkesztési hiba eredményeként került ide. Nem mellesleg a 13. fejezet 13.3-5. címei, lényegében 'lefedik' a Be. XXXVI-XXXVIII. fejezetcímeit: *bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközök* (XXXVI. fejezet); *ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök* (XXXVII. fejezet); *bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök* (XXXVIII. fejezet). Jelzem, hogy a bűnügyi hírszerzést - nyilván korszakonként eltérő megnevezéssel - a szakirodalom is a krimináltaktika témakörében tárgyalta/tárgyalja.⁵²

A *Kriminalisztika* szakkönyv harmadik része a *krimináltaktikával* foglalkozik. A bevezető gondolatokból - mintegy visszatérő motívumként - megtudhatjuk, miszerint „*a krimináltaktikai módszerek - minden gyengeségük, esetleges szubjektivizmusuk ellenére - felettebb hasznosak lehetnek az eredményes, tisztességes bűnüldözésben*”⁵³. A szerkesztők ezt az - előszóban is „*velősen*”⁵⁴ megfogalmazott, mély bölcsességről tanúskodó - állítást, Finszter Géza lektori véleményének egy részletével próbálják igazolni. A baj csupán az, hogy a hivatkozott részletben *Finszter professzor úr egy árva szót nem ír a krimináltaktikai módszerek gyengeségéről és esetleges szubjektivizmusáról*. Mondhatni, a lektori citátum köszönőviszonyban sincs az inkriminált állításokkal.

⁴⁷ Vesd össze BALLÁNÉ i. m. ugyanott.

⁴⁸ Lásd a szagmaradványok és személyi szagminták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról szóló 22/2008. (OT 12.) ORFK utasítás (és módszertani útmutató) rendelkezéseit.

⁴⁹ GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 615-616. o. ILLÁR 2. (szerk.) i. m. 350-351. o. BÓCZ 2. (szerk.) i. m. 737-744. o. LAKATOS I. (szerk.) i. m. 92-117. o.

⁵⁰ BODA (főszerk.) i. m. 110. o.

⁵¹ A leplezett eszközökkel kapcsolatosan lásd még a Korm. rendelet ötödik részének (186-208. §) rendelkezéseit.

⁵² BÓCZ 2. (szerk.) i. m. 703-744. o. (*A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei*); 969-1002. o. (*A titkos felderítés kriminalisztikája*). TÓTH - BELOVICS I. i. m. 110-132. o. (*A titkos felderítés fogalma és formái*); 132-135. o. (*A titkos felderítés kriminalisztikája*).

⁵³ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 386. o.

⁵⁴ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. ugyanott.

Az előszóhoz fűzött észrevételeimben már kitértem a 'velösen megfogalmazott' nézetekre, ezért itt csak néhány mondat erejéig reflektálok: az, *miszerint* az élettelen és az élő természettudományok, valamint a humán- és társadalomtudományok rohamtempójú fejlődésének eredményeképpen a *krimináltechnika* - ezen belül a tárgyi bizonyítási eszközök - *nyomozásban betöltött szerepe felértékelődött, nem jelenti azt, miszerint a krimináltechnika elsőbbséget élvez a krimináltaktikával szemben.* Azt pedig még (rém)álmomban sem gondolnám, hogy a krimináltaktikai módszerek gyengék lennének, és erősen töprengésre késztet, vajon, miért 'fáj' a szerkesztőknek a krimináltaktika. Végezetül: a krimináltaktikai módszerek nem „*felettből hasznosak lehetnek*”⁵⁵, hanem, felettből hasznosak.

A 15. fejezet a *szemlével* kapcsolatos ismereteket összegzi. A 15.1.3. alcím a *szemle fajtáiról és a rokon jelenségekről* szól, pontosabban csak szólna, mivel ez utóbbiról nem írnak a szerzők. Néhány gondolat erejéig kitérnek ugyan a (ház)kutatásra (amikor „*a kutatás >>átmegy<< szemlébe*”⁵⁶) és a helyszín megtekintésére, de egyfelől in concreto nem derül ki, hogy ezek lennének-e a szemle rokon jelenségei, másfelől - megítélésem szerint - a (ház)kutatás és a helyszín megtekintése nem jelenség: kötve hiszem, hogy egy büntetőeljárás jogszabályok által szabályozott bizonyítási cselekményhez, kényszerintézkedéshez és intézkedéshez bármiféle jelenség⁵⁷ kapcsolódhatna.⁵⁸

A 16. fejezet a *bűnügyi adatgyűjtést és a profilalkotást* veszi górcső alá. A 16.2. címben a szerző az *adatszerzési módszereket* sorolja fel (megkeresés, puhatolás, környezettanulmány, megfigyelés, a lakosság bevonása az adatgyűjtésbe és az úgynevezett '*raszternyomozás*'). A *listából kimaradtak* azonban a *Be. hetedik részében és a Korm. rendeletben is szabályozott adatszerző tevékenységek*: adatkérés, feltételes adatkérés, adatgyűjtés, egyéb adatszerző tevékenység,⁵⁹ valamint előzményi iratok és más hatósági iratok beszerzése.⁶⁰ A szerző e fejezetben többször utal a *bűnügyi hírszerzésről* szóló - és a *Krimináltechnika* címet viselő második részben helyet kapó - 13. fejezetre. Jómagam, ugyancsak hivatkozom rá: *a bűnügyi hírszerzés egyértelműen a krimináltaktikához tartozik, ezért a harmadik részben lett volna a helye.*

A 17. fejezet megnevezése: *Kihallgatás (poligráf)*, amely ismét tükröz némi terminológiai zavart. A tanúvallomás és a terhelt vallomása (a kihallgatás alapvető fajtái) ugyanis a bizonyítási eszközök közé tartoznak [Be. 165. § a)-b) pontja]; míg a poligráfos vizsgálat, mint műszeres vallomásellenőrzés, bizonyítási cselekményeknek minősül (Be. 206. §). Igaz ez abban az esetben is, ha a poligráfos vizsgálat - széles értelemben véve - a kihallgatás egyik válfaja. Vagyis, nem itt, hanem a bizonyítási cselekmények között lenne a helye, csakhogy, ilyen címmel részt vagy fejezetet nem találunk.

⁵⁵ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. ugyanott.

⁵⁶ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 391. o.

⁵⁷ A *jelenség* elsődleges jelentése: valamely lényeg megnyilvánulásának külső formája, de *jelenség* a feltűnő, elragadó személy is. JUHÁSZ - SZŐKE - O. NAGY - KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978. 622. o.

⁵⁸ Lásd FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 390-392. o.

⁵⁹ Be. 261-270. §; Korm. rendelet 56-58. §.

⁶⁰ Korm. rendelet 59. §.

A 17.1.2. alcímben a *kihallgatás szűkebb értelemben vett típusait* sorolja fel a szerző [„*a gyanúsított (terhelt), a tanú és a speciális tanú, a sértett*”⁶¹], majd a kihallgatás tágabb értelemben vett fajtái között nevesíti - sorrendben - a szembesítést, a helyszíni kihallgatást és a felismerésre bemutatást, mivel „*ezen bizonyítási cselekmények szükségszerűen magukban foglalják a szűk értelemben vett (előzetes) kihallgatást, s emellett a későbbiek során is folytatódnak, ismétlődnek az alapvető kihallgatási mozzanatok*”⁶². Megítélésem szerint, kriminál- és kihallgatástaktikai szempontból, valamint a szerző által írt hivatkozott okokból, e kategóriába sorolható még a *panaszfelvétel*, az *ügyfél személyes nyilatkozata* (meghallgatása), a *kikérdezés* (a *személyes megkeresés* és a *puhatolás*), az *ellenőrzött vagy a fegyelmi eljárás alá vont személy*, illetve a *szabálysértés elkövetőjének a kihallgatása*, a *szakértő meghallgatása*, a *szakértők egymás jelenlétében történő meghallgatása*, valamint *műszeres vallomásellenőrzés*.

A 18. fejezet a *terhelt, a tanú és a sértett kihallgatását* részletezi. E fejezetben a szerzők kitérnek az *új kihallgatási módokra* (a PEACE és a SUE kihallgatás módszer: 18.5.); a *speciális tanúkihallgatási módszerekre* (a kognitív interjú és a SAI módszer: 18.9.); valamint a *sértettgondozóra* (forensic nurse: 18.13.).

A 19-22. fejezet négy bizonyítási cselekménnyel: a *szembesítéssel* (Be. 211. §); a *helyszíni kihallgatással* (Be. 208. §); a *felismerésre bemutatással* (Be. 210. §) és a *bizonyítási kísérlettel* (Be. 208. §) foglalkozik.⁶³ A felsorolás hiányos, mert a bizonyítási cselekmények csoportjából a *szemle* (Be. 207. §) a 15. fejezetben; a *műszeres vallomásellenőrzés* (Be. 212. §) pedig a 17. fejezetben kapott helyet. A Korm. rendeletben nevesített egyéb bizonyítási eljárások közül a - felismerésre bemutatáshoz kapcsolódó - *személy vagy tárgy kiválasztása* (Korm. rendelet 75-77. §) és az *ittas vagy bódult állapot megállapítása* (Korm. rendelet 80-83. §) nem szerepel a tartalomjegyzékben (sem). A *szagazonosítást* (Korm. rendelet 84. §) viszont a 12. fejezetben a *sajátos krimináltechnika eszközök és módszerek* címszó alatt, a *krimináltechnikáról* szóló második részben tárgyalja a szakkönyv. Ezzel kapcsolatban írtam a 12. fejezethez fűzött észrevételeimben, hogy *a szagazonosítás nem csupán a krimináltechnika egyik legfontosabb területe, hanem egyben bizonyítási cselekmény*.

Végül: a 19-22. fejezetben szereplő bizonyítási cselekmények sorrendje sem azonos a büntetőeljárás törvényben meghatározottakkal. Talán nem lövök túl messzire a célon, ha azt mondom (írom), hogy *'nagy itt a rendetlenség'*. Célszerűbb lett volna a bizonyítás eszközeit, a bizonyítási cselekményeket, a kényszerintézkedéseket, valamint a Be. és a kapcsolódó jogszabályok szerinti egyéb eljárási cselekményeket és jogintézményeket - fő szabály alapján - az ott meghatározott rendszerben ismertetni. Ettől eltérni nyilván lehetséges (a kriminalisztikában sok minden *'nincs kőbe vésve'*), de azt érdemben indokolni kell.

A 23. fejezet a *kényszerintézkedések taktikáját* ismerteti. Jelzem, hogy az *egyed-kényszerintézkedések taktikája* (23.4.) címben a személyi szabadságot (azon belül a bírói

⁶¹ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 435. o.

⁶² FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 436. o.

⁶³ Lásd még a 19-22. fejezet szerint sorrendben a Korm. rendelet 78. §; 73-74. § és a 68-71. § rendelkezéseit.

engedélyes), valamint a vagyont érintő kényszerintézkedések, ugyancsak nem a büntetőeljárasi törvényben meghatározott sorrendet követik (Be. 271. §).

A 24. fejezet témája a *nemzetközi bűnüldözés*; a 25. fejezetben pedig - „*Összefoglalás helyett*”⁶⁴ - a *leggyakoribb kriminalisztikai hibákról és lehetséges következményeiről* (25.1.); a *kriminalisztika 21. századi tendenciáiról* (25.2.); valamint a *kriminalisztika jövőbeni fejlesztési lehetőségeiről* (25.3.) esik szó.

IV. Online mellékletek

A *Kriminalisztika* szakkönyv nyomtatott és online változatát egyaránt kiegészítik a *fejezetekhez kapcsolódó, internetes felhőben tárolt*, mintegy 68,7 megabájt méretű *mellékletek*. A mellékletek QR-kód leolvasásával vagy internetes linkről érhetőek el, és folyamatosan aktualizált további szakirodalmat, kapcsolódó jogszabályokat, közjogi szervezetszabályozó eszközöket, kiegészítéseket, ábrákat és képeket tartalmaznak.

V. Néhány gondolat a szerkesztőktől és a szerzőkről

A bevezető első részben jeleztem, hogy a szerzőkről később még szót ejtek. Ez a '*később*' most érkezett el: vegyük tehát górcső alá a kötet alkotóit.

A *Kriminalisztika* szakkönyv szerkesztői (és javarészen szerzői): prof. Dr. habil. Fenyvesi Csaba PhD, egyetemi tanár (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar - a továbbiakban: PTE ÁJK); prof. Dr. habil. Herke Csongor PhD, DSc, tanszékvezető egyetemi tanár (PTE ÁJK); prof. Dr. habil. Tremmel Flórián CSc, professor emeritus (PTE ÁJK).

A kötet huszonöt fejezetéből huszonháromat a szerkesztők jegyeznék, de számos fejezetnél, címnél és alfejezetnél szerzőként mások is jeleskednek.⁶⁵ Sajátságos, hogy a szakkönyvet a Nemzeti Közszerzői Egyetemhez (a továbbiakban: NKE) köthető budapesti székhelyű Ludovika Egyetemi Kiadó jelentette meg, ennek ellenére *a huszonöt közül, mindössze a következő nyolc szerző oktat az NKE Rendészettudományi Karán* (a továbbiakban: RTK):

- dr. Anti Csaba László mesteroktató,
- Dr. Budaházi Árpád PhD, egyetemi docens,
- Fejes Attila doktorandusz, hangtechnikai szakértő,
- Dr. Gárdonyi Gergely PhD, egyetemi adjunktus,
- Dr. Mészáros Bence PhD, egyetemi docens,
- Dr. habil. Nagy Zoltán PhD, egyetemi docens,
- dr. Petrétei Dávid egyetemi tanársegéd,
- Dr. Vigh András PhD, egyetemi docens.

⁶⁴ FENYVESI - HERKE - TREMMEL (szerk.) i. m. 579. o.

⁶⁵ Lásd az impresszumot: Fenyvesi - Herke - Tremmel (szerk.) i. m. 4. o.

Megjegyzendő, hogy a huszonöt szerző közül tizenkettő a PTE ÁJK-hoz (vagy ahhoz is) köthető, és a felsorolt nyolc tanerőből kettő ugyancsak oktat a PTE ÁJK-n.

A *Kriminalisztika* szakkönyv szerzői gárdájából módfelett hiányolom a következő oktatókat: dr. Balláné prof. habil. Dr. Füstner Erzsébet PhD, egyetemi tanár; dr. Bói László egyetemi tanársegéd; Dr. Nyitrai Endre PhD, egyetemi adjunktus (mindhárman az NKE RTK Forenzikus Tudományok Tanszék oktatói); Dr. Mátyás Szabolcs PhD, egyetemi docens (NKE RTK Nyomozáselméleti Tanszék). Balláné professzor asszony, már csak azért is hiányzik a 'szaknévsorból', mert szerzője a 2019-ben megjelent, és e recenzióban számtalanszor hivatkozott *Krimináltechnika* című egyetemi jegyzetnek: ha valakinek, hát neki helye lenne a szerzők között.

Más aspektusból vizsgálva a kérdést, láthatjuk, hogy a kötet elkészítésében szerzőként az NKE RTK

- Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék tizennégy oktatójából egy;
- Forenzikus Tudományok Tanszék nyolc oktatójából kettő;
- Nyomozáselméleti Tanszék hat oktatójából három

működött közre, vagyis huszonnyolc oktatóból hat írt (huszonkettő pedig nem írt). Budaházi Árpád a Büntető-eljárásjogi Tanszék oktatója, Fejes Attila doktorandusz hallgató. Már csak az a kérdés (engem legalábbis furdal a kíváncsiság), hogy az RTK oktatói, miért szorultak ki az NKE RTK-hoz kétséget kizáróan köthető szakkönyv szerzői közül?

A kötet szaklektorai:

- prof. Dr. habil. Finszter Géza professor emeritus, az MTA Doktora (NKE RTK) és
- Dr. habil. Hautzinger Zoltán PhD, egyetemi docens.

VI. Forrás- és irodalomjegyzék

6.1. Felhasznált irodalom

ANTI Csaba László (szerk.): *A személyleírás*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2017

BALLÁNÉ Füstner Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019

BÍRÓ Gyula: *Kriminalisztika*. Harmadik, átdolgozott kiadás. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar - Lícium-Art Könyvkiadó Kft., 2007

BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1-2. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004

BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019

DEÁK József (főszerk.): *Kriminalisztika. Különös rész III. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973

DÉRI Pál - BUDAI Attila: *Korszerű bűnüldözés*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 1991

ENDRŐDY Géza - KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2018

ENDRŐDY Géza: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, Kármán-féle Könyvnyomda, 1897

- FENYVESI - Herke - Tremmel (szerk.): *Kriminalisztika*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022
- GARAMVÖLGYI Vilmos (főszerk.): *Kriminalisztika. Általános rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, 1961
- ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltaktika* (Kriminalisztika 2. kötet). Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1983
- ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltechnika* (Kriminalisztika 1. kötet). Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1984
- JUHÁSZ - SZÖKE - O. NAGY - KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978
- KOVÁCS Gyula: A kriminálmetodika rendszere, felépítése. In: Rixer Ádám (főszerk.): *Glossa luridica* 2021/4. 131-174. o.
- LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika I. kötet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004
- LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika II. kötet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005
- NEMES Sándor: *Gyakorlati nyomozás*. Budapest, Griff Kiadó, 1944
- RUDAS György (főszerk.): *Kriminalisztika. Különös rész I-II. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973
- TÓTH Éva - BELOVICS Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I-II. kötet*. Budapest, Pázmány Press - Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara, 2015
- TREMME - FENYVESI - HERKE: *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005
- TREMME Flórián - FENYVESI Csaba: *Kriminalisztika tankönyv és atlasz*. Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1998
- VARGHA László (szerk.): *Kriminalisztika*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1965

6.2. Internetes hivatkozások

<https://m2.mtmt.hu/gui2/> (2022.06.19.)

<https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809> (2022.06.20.)

https://nektar2.oszk.hu/LVbin/LibriVision/lv_view_records.html (2022.06.17.)

<https://www.ludovika.hu/kiado/> (2022.06.29.)